

PRILOGA

December 1975

KA-T-E-R

KOMUNICIRANJE IN INFORMIRANJE V VISOKEM ŠOLSTVU

Če želimo uresničiti vizijo samoupravne socialistične univerze, ki ne bo vzgajala samo strokovnjake temveč tudi samoupravljalce, moramo nujno postaviti temelje za objektivno informiranje in komuniciranje v visokošolskem sistemu vzgoje in izobraževanja.

Trenutno stanje na področju visokošolskega komuniciranja še zdaleč ni zadovoljivo. Zdi se celo, da se soočamo z neke vrste krizo visokošolskega komuniciranja in s tem s pojavi, ki iz nje nujno izhajajo — pasivnostjo, depolitizacijo in neangažiranostjo študentskih množic.

Da bi vsaj malo razjasnili stanje na tem področju, je Katedra organizirala posvetovanje o komuniciranju in informiranju v visokem šolstvu. Posvetovanje, ki je bilo 5. novembra 1975 v Domu družbenopolitičnih organizacij

v Mariboru, smo razdelili na štiri temeljna tematska področja:

- komuniciranje znotraj vzgojnoizobraževalnega procesa
- delegatsko komuniciranje in informiranje
- vloga in pomen komunikacijskih medijev v visokem šolstvu
- komuniciranje visokega šolstva z gospodarstvom in širšo družbeno skupnostjo

V prilogi KATEDRE objavljamo diskusije s posvetovanja, vsem razpravljalcem pa se iskreno zahvaljujemo za njihov prispevek in pomoč v naših prizadevanjih za izgradnjo enotnega komunikacijskega sistema v visokem šolstvu.

Dr. France Vreg, Fakulteta za sociologijo novinarstvo in politične vede, Ljubljana

DELEGATSKI SISTEM IN KOMUNICIRANJE

Zahvaljujem se vabilu študentskega lista KATEDRE in mariborskih visokošolskih zavodov, zlasti zato, ker je to lepa priložnost, da združita naše sile ljubljanska in mariborska Univerza in da skupaj začnemo razpravljati o perečih družbenih problemih. Problem, ki je danes na dnevnem redu, je izredno pomemben in zdi se mi, da je prav, da smo se ga temeljiteje lotili, namreč z vidika delegatskih odnosov v samoupravnem socializmu. Pregledal sem tudi KATEDRO in razprave, o tem vprašanju. Opazil sem, da je eden izmed osrednjih problemov, omenjenih v KATEDRI, v tem, da se pojavlja kriza visokošolskega komuniciranja, kar ima za posledico „pasivnost“, depolitizacijo in neangažiranost“. Verjetno opažamo podobne pojave tudi na naših zavodih v Ljubljani. To odpira vrsto problemov, s katerimi se moramo spopasti.

Prvi problem je problem komuniciranja v izobraževalnem sistemu, se pravi, da gre za nove odnose v komunikacijskem sistemu znotraj univerz. Spopadati se moramo z lomljenjem tradicionalnih pristopov, ki smo jih imeli na univerzah, s klasičnimi, akademskimi načini komuniciranja. To je problem, ki bi ga morali danes javno in odkrito obravnavati.

Drugi problem je problem komuniciranja znotraj visokošolskega sistema, v katerem se študent in vsi mi pojavljamo kot delegati, ki soodločamo. Zakon o visokem šolstvu se šele uveljavlja in vsi smo še v fazi, ko še ne zavedamo dobro svojih pravic: študenti, profesorji in tudi družbena praksa.

Tretji problem, ki pa morda tu ni eksplicitno nakazan, pa je stik z javnostjo oz. stik z družbeno prakso. Tu ima prav mariborska univerza lepe izkušnje. Ta problematika pa odpira bistveno vprašanje, ki ga moramo danes tudi načenjati. To je delegatski sistem v celoti. Povabljeni so tudi uredniki tovarniškega tiska. Problematika je torej tako široko zastavljena, da se nam delegatski sistem kot problem pojavlja na našem posvetovanju širše, se pravi zunaj okvirov našega prvotnega namena, da bi razpravljali o delegatskem sistemu samo na visokih šolah.

V zvezi z delegatskim sistemom naj osvežim nekatera izhodišča. Kaj je pravzaprav bistvo novega samoupravnega sistema, tisto, kar nas kot sistem ločuje, tako od administrativnega socializma kakor od zapadnih demokracij oz. njihovih poskusov uvajanja politične participacije? Eden od bistvenih elementov delegatskega sistema je ta, da temelji na artikuliranju

stališč in interesov delavskega razreda, kar v rousseau-jevskem smislu pomeni voljo (volonté generale) delovnega ljudstva, še posebej delavskega razreda. Ta družbena baza, iz katere naj bi izhajala vsa stališča, pobude, mnenja, je tisto, nad čemer bi se morali zamisliti tudi, če govorimo o komuniciranju. Zdi se mi, da je to tista izhodiščna osnova, ki jo moramo temeljito politološko, sociološko, socialno-psihološko, ekonomsko in tudi pravno utemeljiti. Tu se začenja problem, ki ga je že Lenin opredelil — namreč stik z množicami; problem, na katerega včasih pozabljamo pod „pritiskom“ družbenih akcij, menim pa, da je to bistven problem. Ne pojavlja se namreč samo v delegatskem sistemu, ampak tudi v vseh drugih oblikah družbenih akcij; v družbenopolitičnih organizacijah, v Zvezi mladine, v Zvezi komunistov, SZDL. Vemo, da izredno dobro teče komuniciranje in informiranje po institucionalni liniji, da pa se stiki začnejo trgati ravno tam, kjer neha osnovna institucionalna organizacija in kjer se začenja stik z množicami. Tudi v prejšnjem planskem sistemu ni bilo težko vzpostaviti sistema komuniciranja do poslanca, težave pa so nastale ob vprašanju, kako doseči dobre stike poslanca z lastno bazo. Isto se pojavlja v Socialistični zvezi. Tok komuniciranja naj bi se hipotetično začel v bazi. Lahko nastaja v bazi tudi kot horizontalna kritika. Vendar pa je vprašanje, ali se tok komuniciranja lahko širi po vseh ustreznih kanalih, če je dana možnost sporazumevanja na različnih ravneh sporazumevanja.

Ko smo začeli raziskovati delegatski sistem v okviru jugoslovanskega projekta o delovanju in učinkovitosti delegatskega sistema, smo eno izmed centralnih tem posvetili tudi problemu komuniciranja. Očitno je, da je problem informiranja v tem trenutku v ospredju. S tem v zvezi je takoj nastalo nekaj kritičnih problemov.

1. Prvi problem nastaja tam, kjer naj bi prišlo do stika med delegacijo in družbeno bazo oz. delegatsko bazo. Delegatska baza torej nima ustreznih stikov z delegacijo. To nam kažejo raziskave v organizacijah združenega dela in krajevnih skupnostih. Rezultati, ki so sedaj na razpolago, nam kažejo, da imajo delavski sveti in zbori delavcev ustvarjene stike, da pa delegacija, ki naj bi ustvarjala stik med občno in organizacijo združenega dela, tega stika z bazo nima, ali pa je ta stik slab. Tudi sestanki nekaterih delegacij so samo polovično obiskani, to se pravi, da vsi delegati ne prihajajo na sestanke delegacij. Ne čutijo tudi dolžnosti, da bi v svoji temeljni organizaciji šli na zbor delavcev ali sestanke delovnih skupin in ustvarjali stik tako, kot bi bilo treba. Ves delegatski sistem pa temelji ravno na tem; smisel delegatskega sistema je v tem, da se delegatska volja oblikuje v bazi in se uresničuje na ravneh delegatskega sistema. Kajti ne gre nam za reprezentiranje te volje, niti za načelo imperativnega mandata, marveč za to, da se vrši trajna konzultacija delegatske volje, in da se na osnovi tega ustvarja trajna komunikacija z bazo. Tako se bo odvijala prava komunikacijska

interakcija. Delegatska baza v krajevni skupnosti, v TOZD, v visokošolski organizaciji, mora najti stik z delegacijo in obratno.

2. Tu pa se nam kaže druga kritična točka v tem, da baza ni dovolj obveščena o procesih, na občinski ravni, na republiški ravni itd. Rezultati, ki jih imamo, kažejo, da v povprečni občini sploh ne dosegamo tiste stopnje obveščenosti, ki bi bila potrebna za sodelovanje pri političnem odločanju. Gradivo, ki ga dobivajo delegati in ki naj bi ga potem razlagali v bazi, je pisano na ravni izobrazbe diplomiranega ekonomista ali pa celo magistra ekonomije. Baza pa je na ravni kvalificiranega delavca in tako ostane očitno neskladje med vsebino, ki jo nudimo bazi, in med možnostjo njenega dojemanja in spoznavne artikulacije. To pa ni samo kritična točka, pač pa je hkrati tudi zaobveza, da moramo celotni delegatski sistem v tej fazi jemati tudi kot sistem političnega izobraževanja, gojenja politične kulture, kot sistem, ki bo vztrajno pritegoval nove in nove ljudi v sistem odločanja. Zaradi tega smo v analizo vključili celoten vidik izobraževanja.

3. Naslednje, kar se v tej fazi razvoja kaže kot kritično, je motiviranost. Če človek ni motiviran za sodelovanje v političnem procesu, potem se ne bo udeleževal sestankov. Zbori občanov so pred leti začeli usihati, ker je bila možnost odločanja minimalna. Sedaj se to spreminja. Zato se kaže tudi večja stopnja participacije, zlasti v ruralnih občinah. Če take motiviranosti za delegatski sistem ne bi bilo, potem ne bi dosegli, da se bodo ljudje vključevali. Podobno je na univerzi. Če študent ne more vplivati na procese, ki se na univerzi dogajajo, potem ne bo motiviran, da bi se vključeval v odločanje. Prav tako pa to velja za občana in za delavca v tovarni. Tu se pojavljajo težnje, ki so nam znane kot tehnokratizem, birokratizem ipd., ki onemogočajo, da bi se procesi odločanja dejansko odvijali na tistih ravneh, na katerih bi se morali, se pravi, v delovni enoti, na zboru delavcev ipd.

4. Proces obveščanja in komuniciranja ni samemu sebi namen. Vsako opredmetenje procesov informiranja, ki se danes dogaja v naši javnosti, me nekoliko spominja na razpravljanje o vzrokih za protestne ustavitve dela. Nekateri so pretirano kazali na neustrezno obveščanje.

Ugotoviti pa smo morali, da obveščanje ni edini razlog, da so razlogi tudi druge v kolektivih, zunaj kolektivov, v tehnokraciji, v slabem razreševanju problemov ipd. Napak bi bilo, če bi tudi danes hipstoarirali komuniciranje in zapostavili druge vidike. Osrednja kritična točka je proces odločanja, ki je dan delavskemu razredu. Obveščanje je samo pomagalo, sredstvo za usposobljeno udeležbo pri odločanju.

5. Dalje se nam odpira cela vrsta problemov, med temi je vloga množičnih občil kot tistih medijev, ki naj bi dosegali ustrezno spoznavno artikulacijo problemov. Zastavlja se predvsem vloga javne razprave. Ta problem se mi zdi izredno pomemben. Zakaj? S problemom javne razprave sta povezana, prvič, celoten proces oblikovanja mnenj in stališč, drugič, proces doseganja soglasja in, tretjič, načelo javnosti delovanja skupščin in vseh družbenopolitičnih organizacij. Javna razprava se mi zdi prvi pogoj doseganja soglasja v vseh procesih v delovni organizaciji, v krajevni skupnosti, občini, republiki in federaciji. Danes je proces doseganja v občinski skupščini tak, da največje število predlogov prihaja od izvršilnih organov oziroma strokovnih služb, kar je v tej fazi nekoliko nujno. Vendar poteka proces odločanja v občinskih skupščinah večinoma v enofaznem postopku, kar pa je že zelo problematično. Nekateri že uvajajo dvofazne postopke, zato ker menijo, da taki postopki omogočajo javno razpravljanje. Obstaja pa problem pravočasne razporečitve občinskega gradiva, njegove razumljivosti, smotnosti, alternativnosti. Kako naj zmore delegacija vse to preštudirati in hkrati prenesti v bazo, organizirati javno razpravo, se udeležiti v občinski skupščini razprave o tej problematiki in o vsem poročati bazi? Izredno aktualen je tudi problem strokovne ravni gradiva. Na eni strani so tu kompleksni problemi, kot je urbanistični načrt, ekonomski problemi, ki zahtevajo strokovno raven; za delegatsko odločanje pa je potrebno preprosto in jasno opredeliti cilj neke določene akcije ter na osnovi tega dati nekaj osnovnih elementov za odločanje. Dileme in alternative bi morale biti dane v javno razpravo. Edino tako bi se realiziralo načelo javnosti dela skupščin, izvršnih organov in drugih družbeno političnih faktorjev.

6. Naslednja kritična točka je vsklajevanje interesov. Ostajali bi na zelo idealnem modelu delegatskega sistema, če ne bi videli realnih sil, realnih interesov, ki stojijo za vsako odločitvijo.

Javnost ima vedno različna mnenja, v proces odločanja vstopajo razne skupine, ki vidijo svoje lastne partikularistične, socialne in druge interese. Vključujejo se tudi sile, ki imajo različne družbene interese ali celo drugačne socialne interese. Poznamo „pahljačo“ družbenih sil in interesov od tehnokratskih, liberalističnih pa tja do rankovičevskih ali neoinformbirojevskih skupin, pa tudi skupin, ki imajo neposredno podporo iz inozemstva. Bili bi naivni, če bi mislili, da je proces političnega vsklajevanja stališč brez vpliva različnih interesnih sfer. Zato se nam kaže problem vsklajevanja interesov v posebni luči. Vedno je treba jasno opredeliti tisto izhodišče, ki kaže na socialistične cilje družbe, vrednote samoupravljanja, na tisto, kar želi ta družba doseči v imenu delavskega razreda.

Delegatski sistem je v zgodovini edinstven primer uvajanja novih demokratičnih metod, demokratičnih odnosov, demokratičnega komuniciranja. To je sistem, ki bazira na multilogu družbe — to se pravi na pozicijah enakopravnih subjektov, ki med seboj komunicirajo, izmenjujejo mnenja in stališča, se sporazumevajo. Vsaka družba pa je konfliktna, diferencirana in raznolika glede na interese. Taka je tudi naša. Zato je zelo pomembna vloga družbenopolitičnih organizacij, vloga družbenopolitičnih zborov. Ti naj bi ustvarjali tiste orientacijske kriterije, ki so nujni pri doseganju soglasja, zlasti multipliciranega. Gre za soglasje različnih socialnih skupin. Lahko bi rekli, da bi bila najbolj idealna oblika soglasja takrat, kadar bi vse stratifikacijske (plastne) sestavine družbe dosegle soglasje o nekem problemu. Tako doseganje soglasja bi lahko hipotetično postavili kot neko pravilo. Vendar se praktično soglasje dosega na različnih ravneh. To je tisto, kar ljudi mnogokrat, ko se začnejo vključevati v politični proces odločanja, moti. Če osnovna organizacija ne more odločiti o vsem, potem menijo, da to ni proces odločanja. Očitno pa je, da je nemogoče, da bi te-

meljna organizacija združenega dela neke tovarne odločala čisto o vseh problemih, ki se pojavljajo v sistemu in v njegovi okolici.

Usklajevanje je možno šele v sporazumevanju med delegacijami na občinski ravni. Teoretično in praktično je dana tudi možnost, da občinska skupščina lahko nekoliko manipulira pri doseganju soglasja. Zato je pomembno, da dosežemo možnost sporazumevanja že na delegatski ravni, med delegacijami na skupščinski ravni in na višjih ravneh. Proces odločanja moramo pojmovati kot širši politični proces. Proces odločanja se odvija na različnih ravneh, na različnih stopnjah sporazumevanja in družbene dogovarjanja.

Komuniciranje pojmuje kot tisto obliko, s katero je neločljivo povezana vloga sporazumevanja; brez komuniciranja ne more biti nobene interakcije, ki vodi v sporazumevanje; lahko pa vodi tudi v konflikte. Komuniciranje pojmuje kot eno izmed možnih oblik interakcije, oblik konjunktivnih in disjunktivnih procesov. Vendarle moramo poudariti, da drugega sredstva za sporazumevanje nimamo, čeprav nas komunikacija včasih lahko celo razdruži. Komunikacija se tedaj spremeni v antikomunikacijo. Zato moramo vso svojo pozornost osredotočiti na fenomen komuniciranja za sporazumevanje, kooperiranje.

Ko stopamo v družbo in se v njo vključujemo, stopamo v komunikacijske odnose, ki pa so lahko tudi hierarhijski. Globok smisel našega sistema, naše samoupravne vizije sporazumevanja pa je ravno v tem, da se sporazumevamo kot subjekti, v multilogu enakopravnih.

Vili Pšeničny, Republiška konferenca ZSMS, Ljubljana

DELEGATSKO KOMUNICIRANJE V ZSMS

V današnjem političnem trenutku in po IX. kongresu Zveze socialistične mladine nikakor ne moremo pričakovati, da bi neka organizacija lahko ostala pri starem načinu odločanja, kakršna je bila npr. praksa v Zvezi mladine. Tako je tudi kongres ZSMS vnesel delegatske osnove v Zvezo socialistične mladine in po enem letu lahko govorimo tudi o problemih, ki nastajajo pri uveljavljanju teh odnosov v Zvezi socialistične mladine. Po drugi strani pa je ta tema na tem posvetovanju zato, ker so visokošolski zavodi oz. osnovne organizacije ZSMS na teh zavodih enako kot organizacije v delovnih organizacijah, šolah, krajevnih skupnostih del enotne Zveze socialistične mladine.

Če iz širokega vprašanja komuniciranja v družbi v pogojih delegatskega sistema izvzamemo vprašanje komuniciranja v Zvezi socialistične mladine moramo za začetek opredeliti glavne cilje. Temeljno vprašanje glede potrebnosti in pomembnosti informiranja danes verjetno ne obstaja več oz. vsaj ne bi smelo. Gre za to, da je bilo v preteklosti informiranje resda ob strani, da ne rečemo da je bila to dodatna dejavnost mladinske organizacije in se kot taka ni jemala kot osnovna potreba. Gotovo pa je, da brez učinkovitega informiranja in zagotovljenih poti za pretok informacij ne moremo pričakovati, da bi delegatski odnosi kot taki tudi zaživel. Predvsem pa ni mogoče, da bi brez učinkovitega informiranja presegli včasih mnogokrat kritizirano formso delo Zveze mladine in tudi študentske organizacije.

Če vzamemo za primer: za učinkovito odločanje v nekem organu nikakor ni dovolj, da delegate, ki v tem organu sedijo oborožimo z mnenjem njihove osnovne sredine, ki jih je delegirala. Če bi želeli, da bi delegati dejansko opravili svojo funkcijo, bi že v trenutku, ko se v svoji sredini odločajo za stališča morali poznati vsaj nekaj stališč drugih sredin, in da nasprotna ali drugačna. Često se dogaja, da delegati na sejo hodijo sicer z oblikovanimi stališči, svoje mnenje pa brez posvetovanja s svojo sredino lahko tudi zaradi utemeljenih argumentov spremenijo, v tem pa ne vem, če je še njihova delegatska funkcija. Menim, da je predpogoj za kakršnokoli razvijanje informiranja oblikovanje učinkovitega sistema informiranja že v osnovni organizaciji. To informiranje ne sme biti omejeno le na informiranje znotraj osnovne organizacije kot se čestokrat dogaja, ampak mora predvsem predstavljati povezavo z vsemi drugimi osnovnimi organizacijami v okviru občinske, republiške in Zvezne organizacije Zveze socialistične mladine.

Druga raven je občinska. Dejstvom, da se je v preteklosti premalo pozornosti posvečalo informiranju kot takemu, marsikje še ni preseženo in od posamezne občinske organizacije, odnosno vodstva, je odvisno kako in koliko učinkovito deluje informativna služba. Le-ta je marsikje še vedno omejena na eno osebo, ki naj bi skrbela tako za pretok informacij med osnovnimi organizacijami kot na posredovanje informacij med občinskimi organizacijami. Še nečesa ne bi smeli pri občinskih organizacijah pozabljati. Ko pripravljamo najrazličnejše programe usposabljanja občinskih organizacij, največkrat pozabimo na informatorje. Še manj pa je takih, ki bi doumele, da usposabljanje informatorjev ne sme biti omejeno zgolj na strokovno usposabljanje, ampak predvsem in tudi na družbenopolitično. Gre za to, da vloge informatorja — mladega novinarja mnogokje še vedno ne cenijo kot vloge mladega družbeno političnega delavca.

Kot tretja je vloga republiškega centra za obveščanje in propagando. Njegove vloge ne smemo, kot se večkrat dogaja, razumeti kot vlogo nekakšnega vrhovnega tutorja na informacijami, ki krožijo v mladinski organizaciji. Ta center pri Republiški konferenci naj bi bil le nekakšen iniciator in vsposobjuvalec na eni strani, po drugi strani pa koordinater pretoka informacij med občinskimi organizacijami.

V družbi imamo danes praktično nešteto možnosti za informiranje. Menda ni delovne organizacije, ki ne bi imela svojega glasila, vrste

oglasnih desk itd. Teh možnosti se vse premalo poslužujemo, če pa se jih že, potem mnogokrat ne poskrbimo, da bi ta glasila prišla do občinske organizacije, republiške in drugam. Skratka možnosti za kratek stik v informiranju je cela vrsta in praksa kaže, da tam kjer ni uresničena ena taka možnost je žal druga.

Ker govorimo o informiranju v visokem šolstvu je umestno navesti primer, ki je lahko dober vzgled tistim, ki informiranja še vedno ne postavljajo kot predpogoj za dobro in učinkovito dejavnost. Na ljubljanski univerzi ni malo možnosti za informiranje študentov. Imamo Tribuno, radio Študent, v Ljubljani izhaja cela vrsta občinskih časopisov itd., kjer so vse možnosti, da se informacije visokih šol pojavljajo. Imamo tudi posamezne informativne biltenne pri predsedstvu univerzitetne konference in vrsto fakultetnih listov. Če za primer vzamemo enega od teh, ki je v preteklem letu izhajal vsak mesec in prinašal poglobljene informacije, stališča in komentarje s strokovnega področja, pa tudi zabavne ter kulturne prispevke. Po drugi strani pa so pri istem uredništvu izdajali tekoče aktualno glasilo tedenski list, ki je obveščalo o prav vsem, o študijskih dogodkih itd. Tako je bil zagotovljen pretok informacij navzven. Menim, da je prav tako informiranje povzročilo, da so v tej osnovni organizaciji, ki ima 2000 študentov uspešno organizirati aktivno delo v komisijah in da je bila aktivnost dosti boljše kot v bivši skupnosti študentov na tej fakulteti in lahko celo rečem mnogo večja kot v marsikateri organizaciji na Univerzi. Zakaj tako obsežno opredeljen primer? Zato, ker se danes večkrat vprašujemo zakaj so se študentje, pa tudi drugi deli mladih sorazmerno v majhnem številu vključili v delo osnovnih organizacij. Vem, da preprosto mnogokrat niso vedeli kaj bodo in kaj ta organizacija že dela. Enak ali pa vsaj podoben učinek ima lahko informiranje v družbi nasploh. Znani so primeri, da je neka občinska konferenca Zveze socialistične mladine delovala nadpovprečno dobro, pa je bila v ocenah mnogokrat uvrščena v tiste organizacije, ki niso kaj prida. Zakaj, ker se o njihovih akcijah preprosto ni slišalo. Javnost je bila preprosto prikrajšana za informacijo o delu te in te organizacije. Hkrati pa bi lahko našli primere, ko se je z dobro organizirano informativno službo pri neki organizaciji lahko skrivala slaba organizacija ZSMS, ki je imela samo eno ali dve področji dela dobro razviti, s tem pa so skoraj dnevno polnili stolpce lokalnega časopisa, radia itd.

Hotel bi nakazati še nekaj osnovnih želja, ki izhajajo iz stališč Republiške konference Zveze socialistične mladine kot tudi iz kongresnih dokumentov.

Gre za to, da ni dovolj organizirati enega ali dva seminarja letno na republiški ravni. Potrebno se je lotiti usposabljanja mladih piscev na občinski ali vsaj regijski ravni. Še bolje bi bilo, če bi se takega usposabljanja lotili po interesnem principu posamezni študentski in mladinski listi. Npr. seminar za mlade novinarje, ki sodelujejo pri Tribuni, reviji Mladina, Katedri itd. Temeljni problem, ki se že več let pojavlja v tem usposabljanju je v nekakšnem notranjem sporu ali naj usposabljam samo informatorje, novinarje pa naj usposablja šola, fakulteta. Dejstvo je, da je danes večina izobraževalnih oblik, ki jih organiziramo v Zvezi socialistične mladine usmerjena v oblikovanje mladega novinarja. Oblik, ki bi usposabljalje zgolj informatorje, ni. Menim, da to ni niti negativno, zato ker si mladinec v času svojega usposabljanja tako strokovnega, družbeno-političnega in praktičnega nabere dovolj izkušenj, ki mu lahko koristijo pri morebitnem študiju novinarstva za katerega se lahko navduši kot pri kasnejšem delu pri neki redakciji.

Če govorimo o medijih s katerimi mladi razpolagamo lahko ugotovimo, da imamo le-teh precej. Mislim, da jih ne izkoriščamo dovolj, oziroma vsaj ne v taki meri kot bi jih lahko, glede na to, kakršna sredstva trošimo za njih. Vzemimo samo revijo Mladina, študentski list Tribuno in novo glasilo AŽ informacije, ki jih izdaja Republiška konferenca Zveze socialistične mladine. Naklade kažejo na to, da finančna sredstva, ki jih trošimo — vsaj po mojem mnenju — niso racionalno izkoriščena. Če vzamemo, po drugi strani glasilo občinskih konferenc Zveze socialistične mladine lahko rečemo, da tudi ta niso racionalna, že zato ne, ker v vsaki občini skoraj izdajajo lokalni list, pa se hkrati še izdaja list mladine, pa informacije ZK — to je lokalno potrebno v manjši nakladi za delo organov, nikakor pa ne v nakladah, ki poberejo precej finančnih sredstev v proračunih občinskih organizacij, po drugi strani pa ostajajo neizkoriščene možnosti po lokalnih listih. Vse to so tudi vprašanja, ki v tem trenutku zadevajo tudi gospodarsko stabilizacijo. Menim, da bo potrebno v bližnji prihodnosti te medije v neki obliki povezati, če ne drugače vsaj z nekim enotnim organom družbenega upravljanja.

V tezah, ki so bile objavljene v KATEDRI je navedena tudi propaganda. Menim, da je propaganda del informiranja in tako je tudi informiranje kot tako propaganda. Vendar pa tu ne gre za ekonomsko propagando, čeprav akcije Zveze socialistične mladine mnogokrat propagiramo kot izdelke široke potrošnje. V kinematografiji v Ljubljani so npr. kazali poleg reklame za Coca colo tudi propagandni film za delovne akcije. Menim, da je propaganda kot del informativne dejavnosti v ZSMS še zelo neraziskana in praktično tudi v kongresnih dokumentih ni pravih izhodišč za to področje. Potrebno je po vseh naših močeh razvijati informiranost, sprti seznanjati javnost z dogajanjem in problematiko mlade generacije. To pa je že dovolj velika propaganda za vse akcije, ki jih Zveza socialistične mladine organizira.

Mgr. Pavle Zrimšek, Fakulteta za sociologijo, novinarstvo in politične vede, Ljubljana

STATUS ŠTUDENTA KOT DETERMINANTA OBVEŠČANJA IN DRUŽBENE ANGAŽIRANOSTI ŠTUDENTOV (teze)

Človek je primarni subjekt družbenih odnosov, njihov ustvarjalec in nosilec razvojnih revolucionarnih sprememb. To analogno velja tudi za človeka — študenta. Študent — subjekt mora biti hkrati izhodišče in praktičnopolitični cilj organizirane dejavnosti študentov v pogojih samoupravnih socialističnih ureditev. Prizadevanje za vsestransko afirmacijo človeka kot primarnega subjekta v družbi je hkrati boj za uveljavitev študenta kot subjekta. V tem se izraža dialektična enotnost splošne in posebne smeri v organiziranem delovanju študentov. Uveljavitev študenta kot subjekta je torej mogoča le, če se uspešno uveljavlja človek — subjekt.

Da bi postal človek in s tem študent resničen subjekt, mora biti: PRVIČ, svoboden in enakopraven član družbe, DRUGIČ, družbeno angažiran in dejaven, TRETJIČ, temu ustrezno osveščen in moralno trden.

Položaj ali status študenta je pomembna determinanta za oblikovanje študenta subjekta in njegove zavestne angažiranosti na številnih področjih družbenega dogajanja, od najbolj splošnih, vsedružbenih, do konkretnih, ki zadevajo posameznega študenta in njegovo organizacijo. Položaj študenta pa ne spodbuja le k angažiranosti, ampak hkrati pospešuje tudi obveščanje oziroma komuniciranje. Med zavestno družbeno angažiranostjo študenta in komuniciranjem obstaja torej visoka stopnja korelacije. Čim intenzivnejše je delovanje študentov, tem nujnejša je visoka stopnja izmenjave informacij. Informacijska dejavnost, izmenjava informacij, komuniciranje je objektivna zakonitost; brez tega ni uspešnega delovanja.

Na položaj študenta delujejo vsaj tele determinante:

1. Družbene norme kot posebna oblika družbenih spoznanj, ki naj bi urejale medčloveške odnose tako, da se bodo uresničevali določeni družbeni in razredni cilji. Uresničevanje teh ciljev naj bi zagotovili s takimi pravicami, svoboščinami in dolžnostmi, ki spodbujajo k delovanju in prizadevanju za izpolnitev omenjenih ciljev.
2. Realne možnosti družbe za zadovoljevanje življenjskih potreb študentov.
3. Dejanska razmerja med študenti na eni in subjektivnimi dejavniki, ki delujejo skupaj s študenti na istih področjih delovanja, na drugi strani.
4. Dosežena raven splošne družbene zavesti o nujnosti oblikovanja svobodnih samoupravljalcev, odpravljanja hierarhičnih razmerij in pojmovanj.
5. Dosežena stopnja študentov oziroma njihove zavesti o razvojnih perspektivah človeka kot subjekta.

Obstajajo objektivne in subjektivne determinante, ki pospešujejo proces oblikovanja človeka subjekta, kakor tudi dejstva, ki tak proces zavirajo ali ga celo obračajo v nasprotno smer, bistveno omejujejo svobodo in enakopravnost, družbeno angažiranost in dejavnost.

Družbeno ali ustavno priznani status študenta, ki se izraža v pravicah, svoboščinah in dolžnostih študentov, spodbuja k angažiranosti ter omogoča dejavnost študentov v njihovi družbeni organizaciji, v pedagoških procesih, v procesih samoupravnega in družbenega odločanja, v delegatski aktivnosti, v procesih sporazumevanja in dogovarjanja oziroma informiranja in komuniciranja.

Pri tem je dejavnost študentov obrnjena tako navznoter k subjektivnim dejavnikom šole, fakultete in univerze, kakor tudi k dejavnikom zunaj šole in univerze, ki urejajo del pogojev, od katerih je odvisno delovanje študentov, ga pospešujejo ali zavirajo, vplivajo na uresničevanje družbenega položaja študentov ipd.

Za uspešno uresničevanje statusa študenta je potrebno:

- zagotoviti primerno stopnjo organiziranosti in povezanosti študentov,
- temeljito poznavanje realnega položaja in problemov študentov, kar seveda terja sistematično preučevanje problematike in odnosov ter permanentno informiranje,
- vsestransko razvita informacija in komunikacija tako med študenti kot z drugimi dejavniki.

Družbena angažiranost in organizirano politično delovanje organizacije študentov v pedagoškem procesu na primer na FSPN je zelo pomembno iz več razlogov. Med drugim zato, ker gre za študente, ki so nenehno sredi družbenih gibanj po svoji poklicni usmeritvi kot sociologi, politologi in novinarji, pa tudi zato, ker pomeni takšno delovanje v pedagoškem procesu možnost za organsko povezovanje teorije s prakso in preverjanje teorije skozi prizmo realnih problemov enega od subjektov pedagoškega procesa. Vse to pa neposredno prispeva k boljšemu razumevanju socioloških, političnih in komunikacijskih vprašanj naše družbe in njenih procesov.

INFORMIRANJE NA LJUBLJANSKI UNIVERZI

Govoril bi o informiranju na ljubljanski univerzi, še posebej z ozirom na informiranost znotraj univerzitetne konference Zveze socialistične mladine.

Le še kak teden je do sprejetja statuta in bo tako Zakon v visokem šolstvu dejansko zaživel. Bistveno pri tem pa je funkcioniranje delegatskega sistema in s tem v zvezi tudi informiranje. Vprašanje pa je ali so komunikacijska sredstva pripravljena na te naloge, ki stojijo pred univerzo. Sedaj se že nekaj časa vodi razprava kakšno vlogo ima Zveza socialistične mladine pri organiziranju samouprave na univerzi, ne bi o tem polemiziral, pač pa bi pogledali, kako je sama univerzitetna konferenca delala, v okviru delegatskih odnosov.

Danes lahko mirno rečemo, da so organi te konference in še delajo tradicionalno. Komunikacijski sistem se vala na enosmernem pretoku informacij in sicer navzdol. Formalno sicer univerzitetna konferenca komunicira po delegatskem principu, toda večina delegatov ne opravlja delegatskih dolžnosti, še najmanj pa kar se tiče komuniciranja. Za ilustracijo le to, koliko je prišlo v tem času iniciativ iz baze na dnevni red sej predsedstva. Moram reči, da jih je bilo izredno malo, kar priča da osnovne organizacije niso bile usposobljene, da bi funkcionirale po delegatskem principu. To je bila pa posledica, da se je delovalo forumsko. Stališča sprejeta s posameznimi problemi so bila stališča vrha, delegati so zastopali svoja mnenja in ne mnenja tistih, ki so jih delegirali. Čeprav nam Ustava te samoupravne odnose zagotavlja, vendar vse kaže, da jih ne znamo ali pa ne moremo izbrati. Odločilno vlogo ob tem bi morali na univerzi odigrati člani Zveze komunistov in Zveze socialistične mladine. Ljubljanska univerza ima veliko komunistov, pa se je v preteklem letu celo pokazalo, da le-ti niso pokazali niti osnovnega interesa za Zvezo socialistične mladine, kaj šele, da bi se v njej aktivno udeleževali. Tu bo verjetno potrebno zastaviti precej sil, da se bo stanje popravilo.

Univerzitetna konferenca Zveze socialistične mladine ima izredno uspešen informacijski sistem. V njenem okviru delujejo TRIBUNA, RADIO ŠTUDENT, časopisi — informacije, na posameznih fakultetah pa fakultetna glasila. Obstaja pa seveda vprašanje, ali univerzitetna konferenca te medije v resnici dovolj izkorišča. V tem trenutku so glavna informacijska sredstva TRIBUNA in RADIO ŠTUDENT.

Kako je s temi mediji v resnici in kako so pripravljeni na naloge, ki se bodo postavile pred nje? Vzemimo najprej Tribuno. Kot je znano je bila lani v hudih finančnih in kadrovskih težavah zaradi česar ni bilo mogoče zagotoviti niti rednega izhajanja, kaj šele kvalitete. Mnogi so ugotavljali, da Tribuna ima svoje mesto na Univerzi in tudi drugod. Pri tem pa je tudi ostalo. V tem trenutku je možno govoriti o določenem napredku vsaj kar se tiče kadrov. Finančnih rešitev pa še ni in ne kaže, da bi kaj kmalu do njih prišlo. Treba se bo potruditi, da bo Tribuna spet to, kar je včasih bila, namreč med študenti pravi angažirani časopis.

Kolikor toliko normalno je v preteklem letu deloval RADIO ŠTUDENT. Ta ima zaradi media kakršen je določene prednosti pa tudi pomanjklivosti. Radio Študent informira vsak dan tako, da so informacije vedno sveže. Verjetno pa je taka oblika informiranja tudi uspešna in privlačna. Zlastno dopisniško mrežo na posameznih fakultetah in z novinarji, ki so poročali s forumov o vseh problemih, ki se tičejo mlade generacije je vedno uspelo zagotoviti informiranost poslušalcev o problemih, ki so se pojavljali. Tudi tukaj pa sta bila prisotna oba temeljna problema mladinske informatike — finance in kadri. Težave so bile tudi z neurejenim položajem tega medija, kar smo letos uredili. Radio je konstituiran kot delovna organizacija in ima svoje mesto med lokalnimi radijskimi postajami. Tudi kadrovsko se je radio ponovil in programska shema se je prilagodila novim nalogam, ki stojijo pred informacijskimi mediji po sprejetju zakona o visokem šolstvu.

Univerza se omenjenih informacijskih medijev ne poslužuje, čeprav je njena dolžnost, da skrbi za javnost dela. Njeno glasilo Vestnik je zgrešeno informacijsko sredstvo. Nerazumljivo je tudi sodelovanje pedagoških delavcev. Nikoli se še ni zgodilo, da bi katerikoli pedagoški delavec bil pripravljen sodelovati na ta način pri razreševanju problemov, ki nastajajo v univerzitetnem prostoru.

Problemi, ki se na posameznih zavodih pojavljajo se ponavadi skušajo reševati za zaprtimi vrati. Obstajati bi morala tudi fakultetna glasila — ta pa so v še večji krizi, kot ostala sredstva obveščanja. Tudi njihov problem so finance in kadri. Glavni problem pri njih pa je neurejen položaj. Taka glasila bi morale financirati fakultete, ki morajo skrbeti za javnost dela. Informacije fakultet pa se spet pretekajo skozi univerzitetni vestnik, za katerega smo ugotovili, da ni sprejemljiv.

Informiranje je torej neurejeno in smo glede tega lahko zaskrbljeni tudi za izvajanje zakona o visokem šolstvu. Subjektivne sile bi se morale bolj poglobiti v to problematiko sicer se lahko dogodi, da bodo ogrožene temeljne pridobitve zakona o visokem šolstvu in sicer samoupravljanje. Treba bo še veliko dela, da bomo vzpostavili ustrezen informacijski sistem.

MARGINALNA MANIPULACIJA — ŠTUDENSKI TISK

Osnutki tez:

1. Študentska populacija kot specifična kategorija socialno vzdrževanega prebivalstva je konglomerat vseh socialnih slojev in razredov dane družbene stratifikacije, je hkrati družbeno determinirana „s svojo starostjo in odnoso do znanja“. 1). Šola in ves izobraževalni sistem — izpostava razredne indoktrinacije — imata skozi institucijo represivnega izobraževanja vlogo rekrutiranja in dajanja statusa človeku v družbi.

2. Iz tega položaja študentske populacije v družbi izhaja tudi stopnja integriranosti te populacije v družbeni sistem. Vzdrževani sloji ostajajo na robu socialnopolitične marginalnosti.

3. Objektivni interes te socialne kategorije prebivalstva je preseganje socialno politične marginalnosti. To je tudi proces preseganja institucij dane družbe, vzrokov te marginalnosti. Manifestativne oblike tega so spontani revolt, gibanje s političnim organiziranjem in zahtevami kot programsko opredeljeno gibanje. Razmišljanja in formulacija zahteve o študiju kot delu predstavlja izkristalizacijo tega interesa s točno opredeljeno razredno vsebino.

4. Politična akcija za izražanje in uveljavljanje tega interesa je zaradi diferencirane socialne strukture, še bolj pa zaradi političnega pragmatizma, ostala na nivoju političnega marginalizma.

5. Študentski tisk s svojo organizatorično usmerjevalno vlogo ostaja na isti ravni političnega marginalizma. Vendar je tu treba formulirati njegov položaj v odnosu do družbe, na katero se obrača, in položaj v okviru svoje socialne sredine ter to ločevati.

5. Študentski tisk s svojo organizatorično usmerjevalno vlogo ostaja na isti ravni političnega marginalizma. Vendar je tu treba formulirati njegov položaj v odnosu do družbe, na katero se obrača, in položaj v okviru svoje socialne sredine ter to ločevati.

6. „Formiranje posebnega študentskega mnenja uslovljeno je podrejenim položajem, koji je u društvu imala ova kategorija stanovništva. Budući da studenti deluju u univerzitetnim okvirima, gde su samoupravni odnosi bili do sada nerazvijeni, a njihova pozicija u takvim odnosima nedefinisana, normalno je da nisu mogli učestvovati u raspodeli društvene moći ni u domeni svojih realnih kompetencija... Stoga je študentska štampa poslednjih nekoliko godina tavorila slično kao je tavorio i celokupni omladinski pokret.“ 2) Kot revolt in kritika družbene stvarnosti je študentski tisk igral in nedvomno še vedno igra svojo napredno vlogo, zlasti še z vrednostnim angažmajem. To vlogo mu omogoča ravno pozicija marginalnosti.

7. Na „notranjem“ področju, to je v okviru svoje socialne sredine, pa tisk ostaja običajno na frontni poziciji apeliranja.

8. Uredništva so zato relativno izolirana intelektualistična skupina od njene dejavnosti je odvisna politika lista. Tudi če se tako uredništvo postavi za središče političnega delovanja študentske populacije, še vedno ostaja marginalno. To je tudi prednost: nezlitje s političnim vrhom mu omogoča radikalnejšo obravnavo posameznih vprašanj, kot to lahko stori s političnim pragmatizmom obremenjeni vrh oficijelne družbenopolitične organizacije, prej Skupnost študentov, sedaj ZSM oz. UK ZSMS. Tak marginalizem je često na robu legalnosti. Primerov iz neposredne preteklosti je veliko. Ob tem pa vedno obstajajo široke možnosti manipulacij. Administrativno birokratsko urejanje uredniške politike sicer delno zavira tako naravnost, vendar pa se skoraj praviloma konča z učinkom bumeranga.

9. Samoupravljanje na univerzi je z določbami zakona o visokem šolstvu institucija — politični imperativ, ni pa samoupravni institucionalizirani odnos socialni odnos, kar je normativni cilj politične akcije. „Mada je dakle institucionaliziran oblik samoupravljanja historijski nužan, on se ipak iz zatvorene i individuali nametnute sfere mora sve više da preobraža u šire okvire osnovnih i neophodnih socialnih regulativa.“ 3)

10. V teh okvirih ostaja vloga študentskega tiska identična ne glede na nove koncepte, politične reorganizacije študentov, institucionalizacijo njihovega samoupravljanja. Preseganje marginalnosti ostaja osnovna determinanta preseganja vloge in položaja študentskega tiska, tako znotraj socialne sredine, v kateri deluje, kakor tudi v položaju v družbi.

11. Alternativa temu položaju je negacija značilnosti tega tiska. Možna je administrativna ukinitve z obrazložitvijo o družbeni nekoristnosti glede na upadanje „revoltnega vzdušja“ ali vključitev v družbene procese spreminjanja v smislu procesa dialektičnih nasprotij med institucionalizirano sfero samoupravljanja in individualno sfero v „samoupravljanje“ kot totalni socialni obrat. Tudi na univerzi.

Franc Hmeljak

1. Dijalog Kon Bendit-Sartr (Bilten „Omladina i studenti od 9. 1. 1969) cit. Po Borislav Džuverović: Osobenosti študentske štampe, Gledišta 1969
2. Borislav Džuverović: Osobenosti študentske štampe, Gledišta 1969, str. 410
3. Esad Čimić: Samoupravljanje i samo upravljanje, VUS, 29. 10. 1975

OBVEŠČANJE ŠTUDENTOV OB DELU

Najprej bi rad spregovoril o komuniciranju oziroma obveščanju v TOZD. Le-to postaja v današnjem družbenopolitičnem sistemu vedno bolj pomembno. Pa tudi za visoko šolstvo je nujno, da izhaja iz gospodarskih okvirov. Odločanje pri nas mora biti vključeno v celovit sistem od spodaj navzgor in v obratni smeri. Kot dobivamo materialne vire iz gospodarstva, tako moramo biti tudi pri odločanju na vseh ravneh nanj tesno navezani.

V Mariboru smo uredniki tovarniških glasil povezani v sekcijo, ki se je v zadnjih dveh letih solidneje uveljavila v regionalnem okviru in navezala nekaj stikov z družbenopolitičnimi organizacijami. Ob strani pa je ostalo visoko šolstvo. Tukaj je sedaj Katedra storila prve korake in začela navezovati intenzivnejše stike z uredniki tovarniških glasil in tako posredno posredovati problematiko visokega šolstva in nove mariborske univerze tudi naši sredini. Čeprav z vsem še nismo zadovoljni, pa je prav Maribor primer čvrste povezanosti visokega šolstva in gospodarstva in velik del dosežkov visokega šolstva temelji na prizadevanju gospodarstva v Mariboru.

V tem smislu se kaže potreba po nadaljnjem poglobljanju vezi in ustvarjanju enotnega komunikacijskega stebra. Za Maribor je namreč specifičen še en podatek: izredno veliko število študentov ob delu. Vsi pa vemo, da so ti študentje ob delu, ki jih je nad 50 odstotkov, pravzaprav zaposleni v glavnem v mariborskem gospodarstvu in predstavljajo velik del aktivnih študentov mariborske univerze, ki pa ne najdejo poti ne v tovarniška glasila in ne v Katedro. Tukaj lahko naredimo veliko več, da jim namreč omogočimo obveščenost o delu univerze, hkrati pa bi prav oni morali dati več od sebe glede na povezovanje Univerze in gospodarstva.

Poleg tega bi lahko veliko naredili na področju obveščanja o novitetah, novih teorijah in izsledkih znanstvenoraziskovalnega dela. Verjetno si oboji to želimo, vendar pa nismo na tem področju storili še ničesar. Tudi sodobna tehnična oprema v gospodarstvu bi visoko šolstvo gotovo zelo zanimala. Veliko je torej tega, o čemer bi veljalo razmišljati. Povezava je vedno bolj nujna.

**Skupina profesorjev na VEKŠ Maribor
(Matjaž Mulej, Štefan Kajtev, Franjo Vizjak)**

NEKAJ TEZ ZA OBLIKOVANJE KOMUNICIRANJA ZNOTRAJ VZGOJNO- IZOBRAŽEVALNEGA PROCESA

Za uvod tole: Naše teze so teze zainteresiranih laikov na področju pedagogike in pedagoške teorije. Menimo pa, da vendarle nekaj znamo o dialektični teoriji sistemov, teoriji komunikacij in teoriji informacij, kar je naša profesionalna orientacija. S tega vidika mislimo tudi razpravljati.

1. IZHODIŠČA

Takoj na začetku naj opozorimo na neko trditev, ker menimo, da je pomembna za nadaljnje razmišljanje. Tradicionalno gledanje na vzgojno izobraževalni proces je takšno, da je v njem subjekt učitelj, objekt tisti, ki se uči, torej učenec, študent. Neposredna posledica takega gledanja je, da je učenec predmet dela in je komunikacijski proces, ki iz tega izvira, nujno samo enosmerni prenos informacij. Deloma se v obliki izpitov in drugih oblik preverjanja znanja pojavlja povratna informacija, ki pa je zgolj kontrola kvalitete „izdelka“, ne pa kontrola kvalitete opravljenega dela.

Pri iskanju izhajamo iz drugačnih izhodišč, ki jih bomo poskušali na kratko formulirati:

1. Menimo, da je objekt (predmet dela) v pedagoškem procesu znanje, učitelj in učenec sta oba subjekta, pri tem pa tudi oba hkrati študenta, ki se razlikujeta po tem, da je eden bolj izkušen, drugi manj in da tako tistemu izkušnejšemu pripada naloga motiviranja, iniciranja in usmerjanja tega procesa.

2. Če je torej znanje predmet dela v pedagoškem procesu, potem je menimo, nujno, da se v tem procesu ne opravi samo prenos znanja, temveč transformacija znanja in to ne le transformacija znanja študenta, pač pa tudi znanja učitelja. Jasno je, da je vsaka transformacija znanja možna le na en način — z reševanjem problemov. Samo v tem primeru je rezultat lahko transformacija nekega znanja.

3. Smoter pedagoškega procesa je gotovo v tem, da se naučimo čim učinkoviteje reševati življenjske probleme (če uporabimo najsplošnejši izraz). To pomeni, da se je v tem procesu treba ukvarjati predvsem z razmišljanjem o problemih, s tem, kako opredeliti nek problem, ki izhaja iz množice na prvi pogled med seboj bolj ali manj nepovezanih dogodkov, kako ugotoviti način reševanja problema, kako ovrednotiti rešitve oziroma rezultate. Smisel pedagoškega procesa torej nikakor ni zgolj količinsko povečati znanje, temveč ga spreminjati in razvijati — povečevati ga v kvalitativnem pomenu.

4. Zdi se nam zato, da je teoretično znanje o praktičnih, življenjskih problemih le izhodišče in da je težišče na metodologiji za reševanje teh problemov (Tu bi želeli opozoriti na terminološko nejasnost: v večini primerov se izraza metodika in metodologija uporabljata kot sinonima. Če-

prav veliko ljudi ve za razliko, velja vendar posebej opozoriti na to, da je „metodika“ znanje o uporabi postopkov za preoblikovanje enega stanja v drugega, „metodologija“ pa znanje o tem, kako ustvarjati metode kot postopke, po katerih se problemi določenega tipa dajo reševati). Iz navedenega sklepamo, da mora biti težišče pravzaprav na analizi in sintezi, pojmovnega besednjaka pa bi moralo biti toliko, da je možna zanesljiva komunikacija med bolj izkušenim in manj izkušenim študentom (v gornjem pomenu besede).

5. Komuniciranje med pedagoškim delavcem in študentom nikakor ne bi smelo biti omejeno na komuniciranje tipa „predavatelj — poslušalec“, ker je to izključno enosmerna komunikacija, ki ne more dati nikakršnih sinergijskih učinkov, ki izhajajo prav iz uspešnega povezovanja. Komuniciranje bi torej moralo biti čimbolj tipa „pedagog kot izkušenejši (profesionalni) študent — manj izkušen študent“.

6. Učinkovitost komuniciranja je pomembno odvisna od ambicije obeh partnerjev (učitelja in študenta) in od njune motiviranosti za komuniciranje v vzgojno izobraževalnem procesu.

Iz tako razumljenega pedagoškega procesa izhaja, da se ni moč strinjati s trditvijo, da gre v tem procesu zgolj za učenje v ožjem pomenu (oz. v več primerih celo samo za priučevanje), temveč zares za sodelovanje katerega cilja je doseganje sinergijskih učinkov. Našo osnovno izhodiščno tezo bomo torej uspeli uresničiti le, kadar bomo zares uspeli ne le prenesti obstoječe znanje od enega elementa tega sistema na drugega, temveč spremeniti ga v novo kvaliteto, v novo znanje pri obeh.

Pogoj za to, da bosta dva subjekta med seboj uspešno komunicirala, sta: ambicija ali hotenje vsakega, da uveljavlja lastne interese in dosega lastne cilje, ter ustrezna motivacija kot zunanja vzpodbuda obeh za doseganje skupnih, objektivno pogojenih ciljev.

Poskusili smo preveriti, ali sta v našem procesu komuniciranja v visokem šolstvu oba pogoja izpolnjena. Menimo, da nista, ker je sistem motivacijskih dejavnikov v visokem šolstvu tako oblikovan, da deluje vzpodbudno predvsem na doseganje individualnih, parcialnih ciljev namesto na doseganje skupnih, družbeno determiniranih ciljev.

Poglejmo, za kaj gre! Pedagog in študent imata v pedagoškem procesu načeloma sicer konsistentne primarne ambicije in cilje: posredovanje oz. osvajanje znanja za uporabo v teoriji in praksi, vendar pa ne smemo zanemariti sekundarnih ambicij: statusa in dohodka oz. ocen in diplome. Motivacijski dejavniki bi morali delovati skladno in uravnoteženo na realizacijo tako primarnih kakor tudi sekundarnih ambicij, vendar žal ni tako.

MOTIVACIJSKI DEJAVNIKI ZA DELO UČITELJEV

Delo visokošolskega učitelja je sestavljeno iz pedagoškega, znanstveno-raziskovalnega in družbeno-političnega dela. Vrednotenje konkretnega dela posameznika, bi moralo biti kompleksno in popolno, upoštevati bi moralo kvaliteto in kvantiteto. Kako pa je v resnici? Kvantitativna merila za vse sestavine dela imamo, kvalitativna pa le za znanstveno-raziskovalno delo, zato je vrednotenje kompleksnega dela precej enostransko (kvantitativno). Posledica je neustrezna, enostranska motiviranost, ki se odraža v neustreznih angažiranosti visokošolskih delavcev. Težimo k tistim dejavnostim, ki jih popolneje vrednotimo (raziskovalno in družbeno-politično delo), namesto k pedagoškemu procesu, za katerega še nismo uspeli izoblikovati meril za ustrezno vrednotenje uspešnosti.

Pedagoški delavec je po svojem dohodku, ki je sestavljen iz rednega in dopolnilnega dohodka, motiviran tako: konkretna količina in kakovost znanstveno-raziskovalnega, družbeno-političnega in pedagoškega dela nima nobenega (razen statusnega) vpliva na redni dohodek. Redni dohodki zaostajajo za dohodki v drugih dejavnostih, zato je interes usmerjen v ustvarjanje dopolnilnih dohodkov, ki pa se praviloma pojavljajo lahko le kot rezultat aplikativnega raziskovalnega dela in kvantitete (nadobveze), ne pa kvalitete pedagoškega dela. Važno je število izpitov, ur skupin, ne pa študijski uspehi, sposobnost diplomantov ipd. Ves ta kompleks motivov je očitno neustrezno oblikovan.

Iz tega moramo izpeljati sedaj vprašanje motiviranosti pedagoškega delavca za sodobno organizacijo in metode pedagoškega dela. Delo pedagoških delavcev je individualno usmerjeno, ker so tudi cilji, ki smo jih navedli, individualno determinirani. Razen teh aspektov individualnega vrednotenja, se pojavlja problem stanovske konkurence, ki se odraža v tendencah za monopoliziranje informacij.

Posledica tega so tudi parcialni pristopi v pedagoških procesih. V obravnavanju določene materije daje pedagoški delavec pretežen poudarek samo svojim problemom in jih premalo povezuje z ostalimi. Povdarek, ki ga daje posameznemu elementu pedagoškega procesa je čisto subjektivno izbran. To lahko ugotovimo, če analiziramo učne načrte. Posledica takšnega dela je transfer parcialnih informacij — študentje sprejemajo parcialne informacije, če pa transferiramo le parcialne informacije je logična posledica, da v reakcijah na tak komunikacijski proces pričakujemo retransfer spet samo teh parcialnih informacij, pač zato, ker imamo modele za preverjanje teh parcialnih informacij definirane. V retransferu gre samo za preverjanje transferiranih informacij, nikakor pa ne za tisto, kar smo že poudarili, da bi se nam naj povrnila obogatena informacija. To delamo v obliki izpitov, kjer preverjamo faktografsko znanje, ne pa sposobnosti za kreativno uporabo pridobljenih informacij pri reševanju praktičnih ali teoretičnih problemov. Zato smo postavili kot temeljni problem, da je treba rešiti problem transfera informacij tako, da ne bi šlo v pedagoškem procesu le za transfer, ampak za transformacijo informacij. Naloga pedagoga bi torej bila motivacija študentov in ustrezna organizacija pedagoškega procesa.

MOTIVACIJSKI DEJAVNIKI ZA ŠTUDIJO

Poglejmo sedaj študenta, kot subjekt tega komunikacijskega procesa, ki predvsem sprejema informacije in jih mora spet vračati pedagoškemu delavcu. Kakšna je motivacija pri študentu?

Organizacija dela, kakršno imamo, študente, prav tako kot nas pedagogi, sili v individualizem, ne pa v teamsko delo, ne v formiranje skupin po psiholoških spoznanjih grupe dinamike, kjer bi lahko proces komuniciranja usmerjali drugače. Zaradi tega ima vsak študent le svoje individualne in parcialne cilje, zato tudi ni komuniciranja med študenti kar se posredno odraža tudi v participaciji študentov v samoupravnem komuniciranju. Študentje že v temeljnem pedagoškem procesu niso interpersonalno povezani, ampak samo v dialogu s posameznimi učitelji.

Poglejte, kaj študentje, kot subjekti pedagoškega komunikacijskega procesa, postavljajo v ospredje kot motivacijske faktorje. Na prvo mesto postavljajo možnost aktivne udeležbe v procesu komuniciranja. To se naša na relaciji učitelj — študent. Na drugo mesto so postavili možnost prevzemanja izkušenj iz prakse. Pedagog naj bi prenašal izkušnje iz prakse in tako omogočal transfer informacij, ki sicer niso pristopne. Kot deformirano motivacijo so omenili sistem ocenjevanja v tem smislu, da ocene niso merilo znanja in sposobnosti za njegovo rabo, ampak merilo sposobnosti hranjenja in transfera parcialnih informacij. Študentje prihajajo, kot sami pravijo, v konflikt sami s seboj, zato, ker gospodarska in družbena praksa vrednoti študentove sposobnosti diametralno nasprotno. Tam ni za status posameznika pomembna ocena, ampak praktična sposobnost. Motiviranost je tukaj obrnjena. Vzpostaviti bi morali življenjski, topli, človeški stik pedagoškega delavca v procesu medsebojnega komuniciranja s študenti.

Iz vsega tega sledi, da bi se bilo treba kritično ukvarjati s problemom organizacije pedagoškega procesa, s problemi: posameznik — skupina, grupne norme, učinki itd. Doslej še nismo uspeli institucionalizirati možnosti za skupinska diplomatska dela. Razrešiti je treba vprašanje relacije med predavanjem in učnim pripomočkom — ali je predavanje reprodukcija učnega pripomočka, ali pa je to oskrba z dodatnimi informacijami, ki naj aplikativno pojasnjujejo informacijo iz učbenika itd. Nadalje je tukaj razmerje med vajami in predavanji, vprašanje testov, izpitov in tudi deformirane motivacije glede na kompleksnost in parcialnost znanja, ki ga podajamo z eno ali drugo metodo.

Za razrešitev vseh teh problemov smo za razpravo pripravili naslednjih nekaj smernic.

Čim manj predavanj in čim več seminarjev z aktivno razpravo. Prevrednotiti je torej treba sedaj veljavni sistem odnosov med predavanji in vajami.

Čim več samostojnega razmišljanja študentov s pomočjo pismenega in ustnega nastopanja. Čim več povezovanja teorije s prakso ali vsaj iskanja značilnosti, v katerih se posamezne teoretične postavke pojavljajo v drugačni obliki v praksi.

Čim več skupnega teamskega dela med pedagogi in seveda tudi med študenti.

4. NEKATERI PROBLEMI PRI URESNIČEVANJU TAKIH SMERNIC — POGOSTA MNENJA IN NJIH KRIČNA OCENA

Pri uresničevanju takih smernic nastopajo problemi.

Prva takih tez, ki se pogosto sliši, je teza, da način o katerem smo mi sedaj govorili, ni izvedljiv takrat, kadar je potrebno predelati veliko snovi. Naša antiteza je, da to drži, vendar samo s pogojem, da študentu ne priznamo ali ne damo sposobnosti za študij. To se pravi, da samostojno proučuje snov, o kateri smo pojasnili osnovna izhodišča in logiko in mu pripravili pripomočke, pa tudi našli seveda čas, da bomo njegove rezultate skupno proučili. Sklep, do katerega pridemo, je, da pogoj očitno ni neizogiben.

Druga taka teza pravi, da smernice niso izvedljive, če je študentov veliko. Antiteza: drži, da je to težko, vendar samo s pogojem, da za seminarski del ne pripravimo pripomočkov, s katerimi se mora in more vsak prisotni aktivirati vsaj kot del manjše sodelujoče skupine. Sklep je zopet, da pogoj očitno ni neizogiben.

Tretja takšna teza, ki jo pibaja naše smernice, govori o tem, da smernice niso izvedljive, ker so študenti vedno bili in vedno bodo leni in ne želijo resno sodelovati, ampak le po najkrajši možni poti priti do formalne pozitivne ocene in do diplome. Naša antiteza pravi, da to sicer drži, ampak zopet samo s pogojem, da je med študenti znano, da se takšna pot do diplome da uresničiti, ker so izpitna vprašanja zgolj reprodukcija ali zajemajo le del snovi, ali ne zahtevajo samostojnega poglobljanja, skratka ne zahtevajo metodologije in logike, ampak zgolj fotografijo o kategorijah, ki jih predmet proučuje. Sklep je zopet, da pogoj očitno ni neizogiben.

Četrta taka teza pravi, da smernice v tistem delu, ko govorijo o sodelovanju s prakso, niso izvedljive, ker v delovnih organizacijah ne morejo zaradi problemov s časom in prostorom dovolj sodelovati. Antiteza: tudi to drži, ampak zopet samo s pogojem, da se z njimi nismo zadosti sporazumeli. Sklep je zopet, da pogoj očitno ni neizogiben.

Peta taka teza; smernice niso izvedljive, ker pedagoški delavci zaradi preobremenjenosti nimajo časa, da bi sestavljali številne in zapletene pripomočke, ki jih zahteva sodobna pedagogika in še kako drugače bili študentom na razpolago še več, kot že smo. Naša antiteza pa je, da tudi to drži, a zopet samo s pogojem, da ne upoštevamo dejstva, da se realno najde čas za vse, kar zadosti močno hočemo in štejemo za zadosti nujno. Sklep je torej, da tudi ta pogoj očitno ni neizogiben.

Mnenja so seveda podana bolj ali manj z vidika dela pedagoških delavcev, mnenja z vidika študentov in tudi druga mnenja naj bi osvetlila razprava.

5. NEKATERI PRIMERI IZ LASTNE PRAKSE KOMUNICIRANJA PEDAGOŠKI DELAVEC — ŠTUDENT, KI MORDA POTRjuje DANO KRIČNO OCENO

Dodali bi pa še nekaj metod iz naše lastne prakse komuniciranja na liniji pedagoški delavec — študent, ki morda potrjuje dano kritično oceno in možnost, da se taka izhodišča uresničujejo.

Prva taka ugodna praksa je vezana z gradivi za programiran študij, ki smo jih pripravili že pred nekaj leti in ki so pokazala, da so študentje začeli dosti bolj poglobljeno proučevati gradivo.

Druga taka izkušnja — vsaj po naši oceni — so vprašalniki za seminarske vaje, ki jih študentje izpolnjujejo na seminarskih vajah ali doma sami, ali skupinsko z debato, z uporabo učbenika, z uporabo beležk s predavanj in nato teče skupna debata in se tudi dosti bolj poglobljeno študira. V idealnem primeru izvedbe gremo skozi zastavljeno temo samo v času skupnega dela 5—6 krat.

Tretja taka izkušnja pa je navezana na to, da največ polovico celotnega skupnega dela namenimo za predavanja in najmanj polovico za seminarske vaje. Pri izrednih študentih pa v nekaterih primerih celo postavljamo razmerje 1/5 za predavanje in 4/5 za seminarske vaje, pri čemer so predavanja izključno dopolnilni komentar k napisanemu gradivu. To sedaj poskušamo tudi pri rednih študentih.

Četrta taka izkušnja je vezana na preizkuse znanja, ko uporabljamo izpitne pismene naloge ne s tremi naslovi poglavij iz skript, ampak z več vprašanji različnih tipov. Delno so vprašanja postavljena tako, da zahtevajo samostojni kratki odgovor, delno pa generalni pregledni aplikativni odgovor, delno teoretično in delno aplikativno znanje.

Če pa gre za ustni izpit, se je izkazalo zelo koristno za poglobitev študija, da se zahteva prej pripravljeni pismeni izdelek v katerem se zahteva proučitev konkretnega pojma s pomočjo kategorialnega aparata iz dane študijske discipline. Pri izpitu pa sposobnost poglobljene debate in zagovora stališč, ki jih je študent v pismenem izdelku zavzel.

Peta taka oblika so javno objavljene govorilne ure in — bistven pogoj — zanesljiva razpoložljivost v tistem času, obenem pa tudi načelna razpoložljivost pedagoških delavcev tudi sicer, zlasti takoj po predavanjih in seminarskih vajah.

In sedmo, kar je morda skupni imenovalac vsega, kar smo vsi trije povedali, je stalna zavest pedagoškega delavca, da je po poklicu študent za vse življenje, da pa lahko zajame le del vidikov proučevanja in le del znanja, študent pa najbrž in nujno tudi druge vidike in druga znanja in zato ima sposobnost biti aktiven v medsebojnem komuniciranju. Iz tega pa nujno izhaja, da ga je treba obravnavati brez vsake vzvišenosti pedagoškega, četudi ne familiarno, ampak z obojestranskim normalnim bontonom kulturnih odraslih ljudi.

Bogomir Mihevc, Center za razvoj univerze, Ljubljana

KAKO IZBOLJŠATI POUK

Gre za problem, kako izboljšati pouk posameznega predmeta, e naloge se je dokaj dobro lotila skupina učiteljev VEKŠ, ki je govorila pred mano.

Pouk definiramo kot osnovno ento združevanja predmetov, dela in študija v okviru učnega programa znotraj neke šole. (Glej sliko 1). Pomembno je, kdo želi izboljšati pouk predmeta, kdo ga lahko izboljšuje in kakšne nazore ima o pedagoškem delu in študiju. Doslej je bila ustaljena praksa, da je učitelj najbolj odgovoren za pouk „svojega“ predmeta. Ne smemo pa pozabiti, da lahko pouk izboljša v pozitivno ali negativno smer. Primer: na neki fakulteti v Ljubljani profesor na predavanjih bere svoja skripta. Izvede se študentska anketa in ta profesor dobi mnenje študentov, v katerem ga prosijo, naj pouk izboljša. Zaradi pomanjkanja časa nato pošlje profesor svojega asistenta, da bere njegova skripta (op. primer je seveda izmišljen, čeprav ga tudi mariborski bralci poznajo). Torej mora kljub metodi študentske ankete obstajati napaka. Zanimarili smo samoupravne organe (glej sliko 2.)

Po novem zakonu o visokem šolstvu v samoupravnih organih sodelujejo profesorji, študenti in uporabniki, ki preko sveta šole in drugih samoupravnih organov lahko bistveno vplivajo na organizacijo študija in tudi na pouk posameznega predmeta. Udeležba uporabnikov in študentov je običajno učinkovitejša pri spreminjanju študijskega programa smeri, pri posameznih predmetih pa je uveljavljanje novosti težje. Kdor želi spreminjati

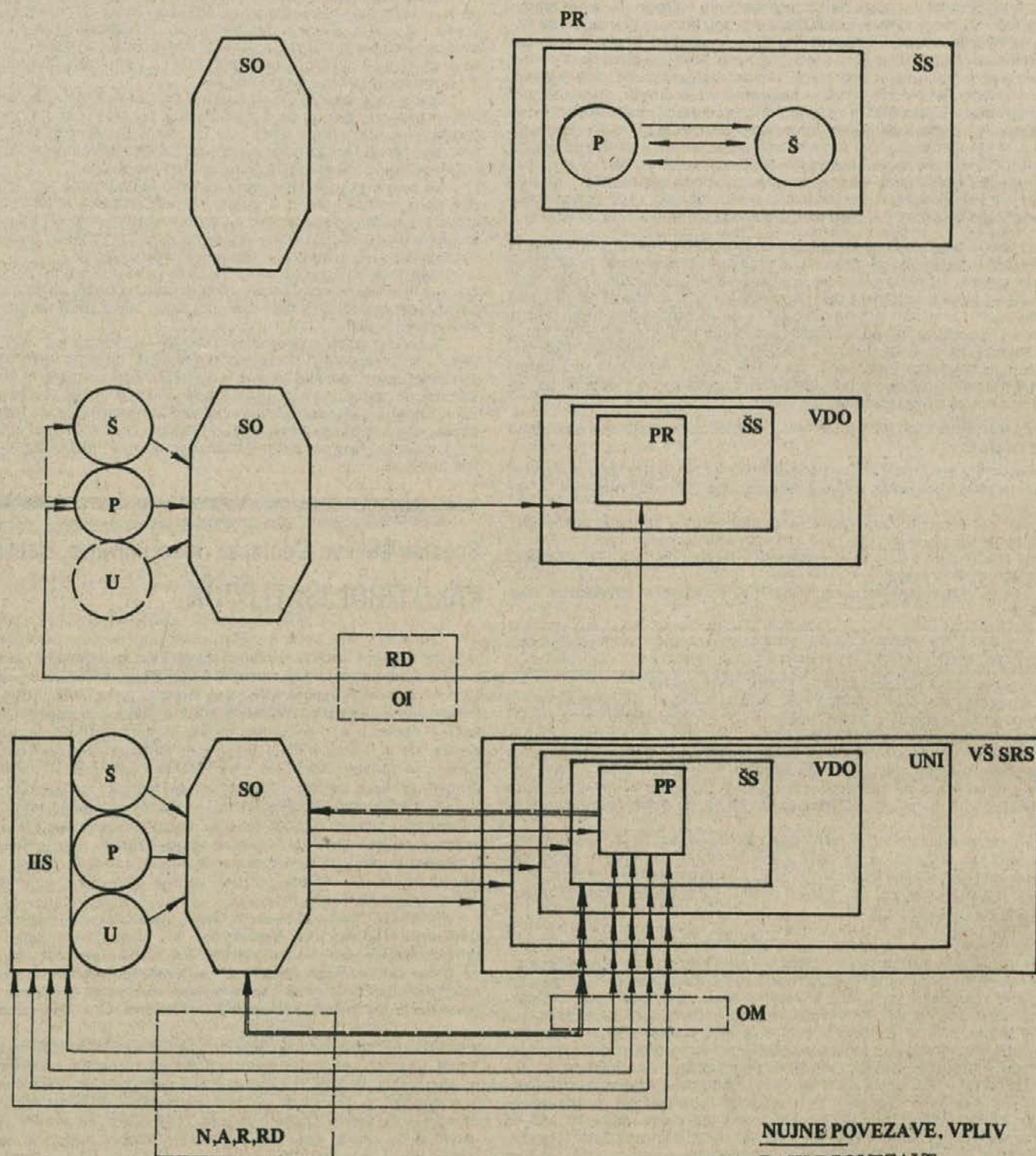
organizacijo pouka na neki šoli ali smeri, mora to šolo ali smer poznati. Vemo, da se pri nas zbirajo statistični podatki na različnih mestih, predvsem na nivoju šole. Podatki o dejavnosti šole redko pridejo v uporabni obliki do uporabnikov in študentov pa tudi pedagoških delavcev samih. Zato na odločilnih sestankih prisotni večkrat razpravljajo na pamet, brez dobrih podatkov in analiz. Prav tako v visokem šolstvu skoraj ne obstaja tako imenovana inšpekcija. Republiški organi sicer lahko sprožijo določen problem, vplivajo na vodilne organe šole, vendar nimajo dobrega pregleda nad rezultati akcije v vseh organizacijskih enotah visokega šolstva. Zato so se dosedanje reforme univerze, ki niso zagotovile dobre inšpekcije nad izvajanjem visokošolskih zakonov, po začetnem zagonu izgubile v pesku. Menim pa, da ni možno organizirati dobre nadzorne službe, ki bi stalno opazovala celotno dejavnost pri posameznem predmetu, niti si tega ne želimo.

Kljub temu smo si postavili vprašanje, kako izboljšati program posameznega predmeta. Na ljubljanski univerzi se je dalno obnesel tale način: študenti izrazijo svoja stališča, mnenja, pripombe in predloge o predmetu, profesorju, organizirajo študije z anketo, ki jo sestavi posebna študentska delovna skupina. Zaključno poročilo predloži ta skupina samoupravnim organom študijske smeri na visokošolski delovni organizaciji. Rezultati ankete, anketiranje samo ter priprava ankete predstavlja katalizator za spreminjanje stališč pri profesorjih in študentih samih. Anketa predstavlja povratno informacijo za profesorje in študente o njihovem pedagoškem delu ter informacije za delegate uporabnikov o kvaliteti

pedagoškega procesa. Spremenjena stališča in s sklepi samoupravnih organov podprti ukrepi (npr. boljša ureditev umika, v skrajnih primerih tudi zavrnitev s ponovne reelekcije profesorja omogočajo izboljšanje preko posameznega predmeta.

S tako vzpostavljeno komunikacijo se ukinja in presega lastniška pravica profesorja nad posameznimi predmeti, saj samoupravni način vodenja pedagoškega procesa zahteva več znanja in angažiranosti od profesorjev in študentov, kar je možno samo v razvitih samoupravnih odnosih.

RAZČLENITEV VPRAŠANJA IZVAJANJA, ORGANIZIRANJA IN RAZVIJANJA VISOKOŠOLSKEGA POUKA

LEGENDA:

Š – ŠTUDENTI
P – PEDAGOŠKI DELAVCI
U – UPORABNIKI
PP – POUK PREDMETOV
SS – ŠTUDIJSKA SMER
VDO – VISOKOŠOLSKA DELOVNA (ALI TEMELJNA) ORGANIZACIJA
UNI, VŠ SRS – UNIVERZE, VISOKOŠOLSKA DEJAVNOST SRS
SO – SAMOUPRAVNI ORGANI (NPR. SVET)

NUJNE POVEZAVE, VPLIV
RAHLE POVEZAVE
ZAKONODAJA, INŠPEKCIJA

RD – RAZVOJNO DELOVANJE
OI – OPAZOVANJE, IZKUŠNJE, „PRAKSA“
OM – OPAZOVANJE, MERJENJE ZBIRANJE PODATKOV
N, A, R – NAČRTOVANJE, ANALIZIRANJE, RAZISKOVANJE
IIS – INFORMIRANJE, IZOBRAŽEVANJE, OBLIKOVANJE STALIŠČ

IZOBRAZITI UPORABNIKE INFORMACIJ

V razpravah o informacijskem in komunikacijskem procesu na univerzi ne bi smeli iti mimo problema znanstvene informatike. Tega seveda ne moremo obdelati mimogrede. Ker pa smo že načeli vprašanje visokošolske didaktike, je potrebno, da vsaj omenimo uvajanje študentov v informatiko in informacijske vire. Izobraževanje uporabnikov znanstvenih informacij je v današnjem hitrem razvoju znanstvene misli postalo neobhodno potrebno za uspešno znanstveno in strokovno delo. Zato si tudi reformiranega univerzitetnega študija, ki usposablja študente za samostojno in kreativno delo v stroki ne moremo več zamišljati brez obvladovanja knjižničnih informacijskih sistemov in modernih informacijskih virov.

Igor Pavlin, Center za razvoj univerze, Ljubljana

NEKAJ ASPEKTOV KOMUNICIRANJA MED VISOKIM ŠOLSTVOM IN DRUŽBENO SKUPNOSTJO

V tem kontekstu nameravam obravnavati nekaj aspektov komuniciranja med univerzo in širšo družbeno skupnostjo. Glede na izredno kompleksnost obravnavane problematike bom najprej poizkušal grobo opredeliti pojme, ki jih bom kasneje uporabljal. Seveda že tako opredeljevanje ključnih pojmov predstavlja velik del celotnega razpravljanja o tem problemu. Zajemalo pa naj bi tako določen del vsebinskih vzlov kot formalnih komunikacijskih shem, ki bi prve skušale razstaviti (bolj ali manj uspešno). Posebej naj opozorim, da gre za hipotetičen nivo, za sfero prve in druge stopnje visokošolskega sistema. Na tem mestu se ne sprašujem posebej o eksistencialnih socioloških problemih visokega šolstva.

Na eni strani imamo opravka z družbeno skupnostjo na drugi z visokim šolstvom. Konkretno: pred očmi imam bolj slovensko visoko šolstvo in slovensko družbeno skupnost kot pa kakršnokoli drugo šolstvo in skupnost, ki bi ju z zgodovinskimi, geografskimi in sociološkimi opredelitvami drugače označili. Historičnost procesov, ki jih poizkuša zaobjeti današnja praksa pod izrazi visoko šolstvo, univerza, družba, skupnost je tista komponenta, ki onemogoča da bi zreducirali opredelitve teh pojmov na običajni pravniški žargon. Zaradi težavnosti pobega pred to nevarnostjo bo ravnano pri tem delu možna kritika sociološke narave. Sociološke opredelitve družbe in skupnosti, šolstva, bodo že na začetku okrnjene z normativno-ekonomsko operacionalizacijo.

Pojem družbena skupnost bo v tem kontekstu vezan najprej na pravno časovno in prostorsko opredeljevanje, vezan na prebivalstvo, narodnost, jezik (v okvirih državne-republiške meje), manj pa na kulturo v najširšem pomenu. Predvsem bo šlo za delovne, družbenopolitične in druge organizacije, skupnosti. Pojem visokega šolstva je v tem kontekstu vezan na celoto pa tudi na posamičnost organiziranih subjektov, ki so tako opredeljeni zakonsko, seveda dejansko med seboj v odnosih soobstojanja, sodelovanja, nadrejenosti, podrejenosti ipd. Njihova skupna normativno opredeljena funkcija je dejansko lahko v skladu ali pa ne z vlogo, ki jo opravljajo njegovi sestavni deli.

Odnos med družbeno skupnostjo in visokim šolstvom je odnos vključenosti. Visoko šolstvo je dejansko sestavni del širše družbene skupnosti. Komunikacijske zveze obstajajo med številnimi subjekti, ki jih uvrščamo na različnih organizacijskih nivojih pod visoko šolstvo, med njimi samimi in pa med njimi in drugimi subjekti družbene skupnosti spet na različnih nivojih. Posamezniki — delavci v visokem šolstvu in študenti so lahko istočasno vključeni v različne organizacijske enote visokega šolstva na eni strani in v različne druge oblike organiziranosti družbene skupnosti na drugi strani. Gre torej za kompleksen splet zvez, ki se lahko križajo celo na nivoju posameznika, opazimo jih pa že na višjih organizacijskih nivojih obeh strani.

Komuniciranje bomo na tem mestu opredelili kot pretakanje različnih vrst informacij. Govorili bomo predvsem o komuniciranju v zvezi z izdelavo učnih načrtov. Ne bomo pa se posebej ustavljali zato da bi razčiščevali probleme komunikacijske znanosti, čeprav se bomo od časa do časa posluževali njenih izrazov in dométov.

Redukcija zgoraj nanašanih zvez zgolj na vulgarni funkcionalistični vidik: visoko šolstvo — gospodarstvo glede na output — input analizo ali cost — benefits analizo je z vidika kompleksnosti dejavnosti (in komuniciranja) vseh teh subjektov zelo enostransko početje. Potem kvečjemu operiramo še s številni diplomantov v časovni enoti, s porabljenimi sredstvi za raziskave, z dinarji na glavo diplomanta, s pokazatelji, ki so navznoter ne-strukturirani in nepojasneni in kot taki lahko služijo kvečjemu najbolj grobim pojavom verovanja ne pa pojasnitvam z izrazi verjetnosti, kaj šele historično-sociološkim obrazložitvam.

Na Madžarskem je v zvezi s tem v zadnjem desetletju prišlo do kritičnih ekonomistov, ki so izobraževanje prikazovali samo glede na stroške in dobiček. Kratkoročni finančni dobički lahko predvsem na takih področjih kot je izobraževanje pomenijo dolgoročno neprecenljivo družbeno škodo. Šolanje ni samo profiliranje vročega železa in izdelovanje trenutno ustreznih vijakov za zastarele stroje.

Komuniciranje med subjekti znotraj visokega šolstva je zaradi pestrega sestava tega šolstva prav tako sestavljeno. Zamislimo si samo kako različno opredeljujejo vlogo posameznih VDO naslednje značilnosti:

- vrsta šole: visoka, višja, fakulteta umet, akademija
- čas ustanovitve šole, kraj ustanovitve šole,

- proklamirani razlogi ustanovitve šole in dejansko delovanje šole,
- pomembnost področja z vidika vojske, gospodarstva, kulture,
- način prve in naslednjih organiziranosti šole,
- od kje so prišli in kje so se šolali prvi in naslednji predavatelji,
- iz katerega sloja se rekrutirajo delavci šole in študenti t. j.,
- kateri sloji so bili najbolj zastopani med študenti in učitelji,
- posebnost profesije, ki jih šola vzgaja glede na njihovo tradicijo, širino specializacije, nadomestljivost z drugimi profesijami glede na podvrženost konjunkturi, glede na družbeno vrednotenje.

Zato je eno izmed ključnih vprašanj na tem mestu: ali bomo opazovali samo komuniciranje na ravni visokega šolstva kot celoti — predstavljeno z univerznimi sveti, rektorji, tajniki v odnosu do družbene skupnosti ali pa vse posamezne dele, ki v svoji avtonomnosti navezujejo stike z najrazličnejšimi družbenimi subjekti. Da bomo presegli nivo rektorskih komunikacij, bomo razumeli visoko šolstvo tako kot smo ga uvodoma opredelili navznoter tudi navzven: kot vrsto subjektov: visokih šol, njihovih nadenot, medenot in podenot.

Vsako izmed dejavnosti šole spremlja vrsta komunikacijskih tokov, ki omogočajo vsako izmed teh dejavnosti. Opredeljevanje formalnih in neformalnih kanalov komuniciranja znotraj šol in med šolami bi lahko opravili tudi metodološko korektno v skladu s komunikacijsko teorijo, vendar pa kot smo že dejali na tem mestu ne bomo delali posebnih ekskurzov v to teorijo. Prav tako se bomo omejili na določeno področje tega komuniciranja. Opazovali bomo šole pri izdelavi učnih načrtov in učnih programov predmetov.

VISOKOŠOLSKO DELOVNE ORGANIZACIJE PRI IZDELAVI UČNIH NAČRTOV IN UČNIH PROGRAMOV PREDMETOV — KONSTITUTIVNI ELEMENTI

a) normativni družbeni okvir, razvojni dokumenti, drugi pomembni dokumenti, ki posegajo v splošnem ali specifičnem smislu na področje visokega šolstva, normativni okviri, ki opredeljujejo področje visokega šolstva in posebej področja njegovih sestavnih delov,

b) informacije o predznanju kandidatov za študij na posameznih študij. smereh, usmeritvah, izenačevanje predznanja,

c) cilji izobraževanja, ki so vezani na neko študijsko smer — minimum informacij, ki opredeljuje določen poklic (kaj je poklic!) pomen informacij fundamentalne narave za to stroko in pomen informacij, ki konstituirajo specifikum te stroke,

č) cilji izobraževanja, na tej VDO, ki niso vezani izključno na to študijsko smer, splošno izobraževanje, družboslovno izobraževanje, informacije o tehnoloških dosežkih splošne narave,

d) interesi posameznih študentov,

e) pogojenost ciljev izobraževanja (visokošolskega) po širšem in ožjem družbenem okolju

1. — razmere na VDO: sredstva in metode izobraževanja, organizacija izobraževanja, kapacitete, kadri,

— uporaba spoznanj iz analiz študijskega procesa, razvojno delo

— socialna struktura študentov VDO, VTO

— imitativna oz. kreativna funkcija posamezne discipline,

2. — družbeni, politični in gospodarski položaj SR Slovenije v SFRJ, svetu, ki ga določajo: velikost SR Slovenije glede na prebivalstvo — demografski faktorji, ozemlje — geografski podatki, način naselitve,

— razmerje med tehnologijo, družbeno organizacijo in obstoječo izobrazbeno strukturo prebivalstva,

— karakteristike (ne)zaposlenosti posameznih izobrazbenih kategorij prebivalstva,

— način zaposlitve — delovna mesta, kjer se zaposlujejo: struktura dela, ki ga opravljajo

— reprodukcijske značilnosti posameznih profesij: odmiranje, „zastarevanje“

— socialna funkcija poklicev,

— imigracije, emigracije iz ali v SFRJ, tujine (o)

— delež diplomantov, študentov iz SR Slovenije, SFRJ, tujine,

— mobilnost med panogami in regijami (teh profesij),

— načini in oblike financiranja izobraževanja,

— socialna struktura študentov

f) nosilci izdelave učnih načrtov in formalno možni subjekti sodelovanja:

— univerza

— skupnosti VDO VTO

— organizacijske enote na tej VDO oz. VTO

— študenti I. in II. stop. na tej VTO

— pedagoški in znanstveno raziskovalni delavci na tej VDO, VTO

— ustrezna strokovna društva, združenja

— diplomanti ustreznih profesij

— študenti III. stopnje

— marksistični center

— družbenopolitične skupnosti na raznih nivojih

— SIS na raznih nivojih

— združenja, zbornice

— posamezni Tozdi, OZDI-uporabniki

— družbene politične organizacije

— druge VDO, VTO v SRS in SFRJ

— univerze, visokošolska združenja v SFRJ

— tuje, mednarodne organizacije za izobraževanje

— tuje šole

— srednje šole v SRS

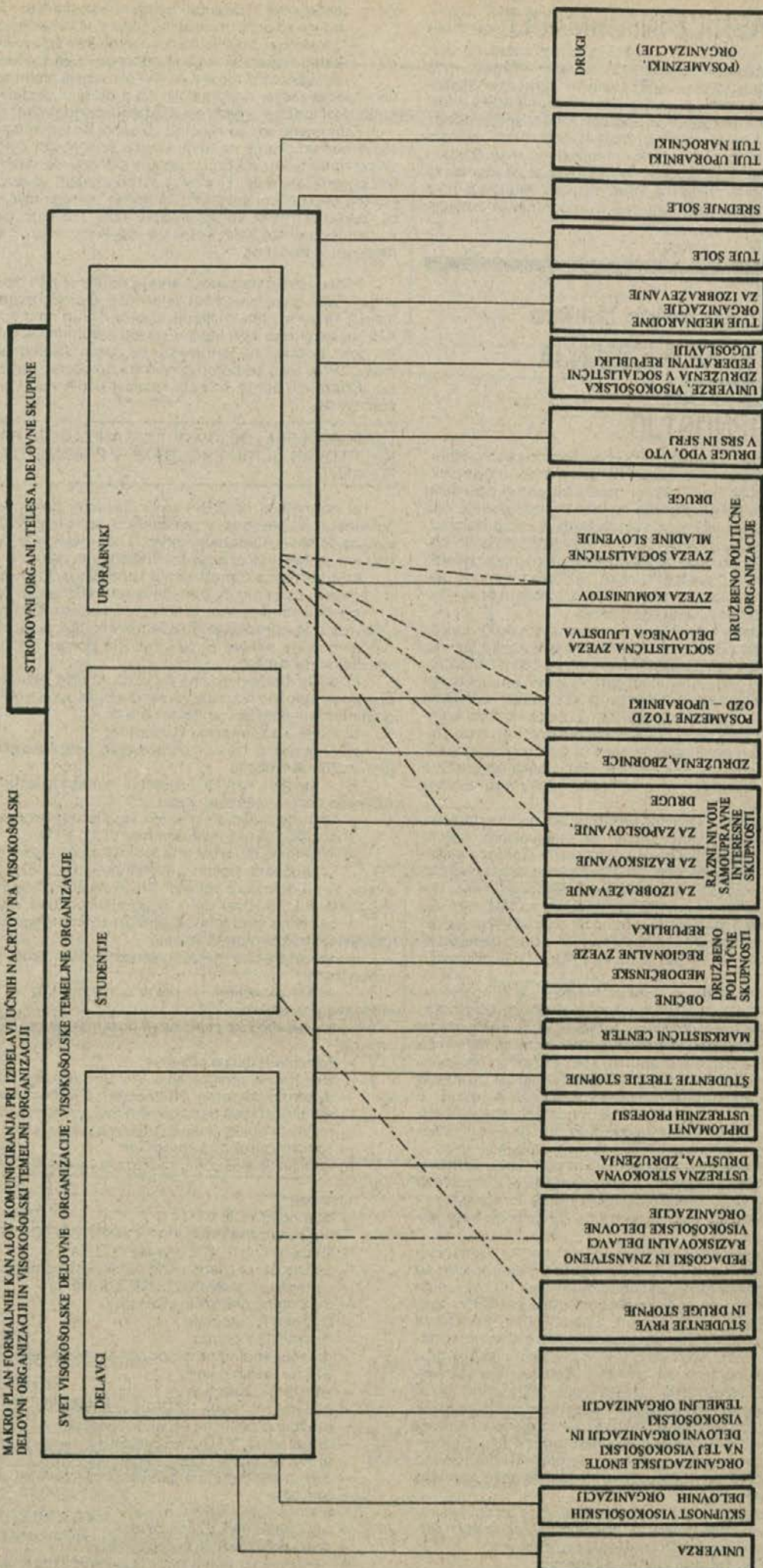
— tuji uporabniki, tuji naročniki

— drugi posamezniki in organizacije.

Pri sestavljanju učnih načrtov se srečujejo kvantitativni in kvalitativni vidik — število in profil diplomantov. Dejansko gre za medsebojno preple-

HEMA 1A

MAKRO PLAN FORMALNIH KANALOV KOMUNICIRANJA PRI IZDELAVI UČNIH NACRTOV NA VISOKOŠOLSKI
DELOVNI ORGANIZACIJI IN VISOKOŠOLSKI TEMELJNI ORGANIZACIJI

tenost tega vplivanja. Kljub temu pa je smiselno opazovati od kje pridejo informacije k sestavljalcem učnih načrtov in kakšne vrste. V ta namen si lahko zamislimo shemo subjektov, ki imajo formalne (pa tudi neformalne) možnosti vplivanja na njihovo sestavljanje.

Iz sheme 1A je razvidno, da gre predvsem za normativno določena razmerja v tem času in tem prostoru. Njen namen je predvsem analitične narave. Obravnava te problematike se bo na tem mestu odvijala predvsem na makro nivoju. Pod makro nivojem razumem neko osnovno določitev tistih ciljev visokošolskega izobraževanja na določeni smeri, ki smo jo prej omenjali kot informacijo — fundamentalne in specifične narave pri konstituiranju določene stroke — profila diplomanta (Na tem mestu se ne spuščam v (ne)smiselnost obstoječe delitve dela med strokami, kaj šele v (ne)smiselnost njene paralelnosti družbenih delitvi dela z vidika hierarhiziranja družbenih slojev. To je paradoksalno, ali vsaj tako izgleda, vendar nivo kritičnega obravnavanja ne vsebuje nujno tudi funkcionalizacije, ki jo postuliira normativni nivo. V tem kontekstu pa smo seveda bolj na nivoju običajne normativne racionalizacije. — Saj nobena znanost resnice ne ustvarja svojega pojmovnega aparata kar neposredno iz vsakodnevne žargona odvetnikov, čeprav je ta žargon kot tak lahko predmet njene analize).

Makro nivo izdelave učnega načrta tedaj pomeni tudi okvirno določitev izdelave na mikro nivoju. Mikro nivo je pravzaprav tisti nivo, ki ga makro nivo okvirno določa, vendar ga ne specifikira v posamičnostih. Tako naprimer okvirni učni načrt predvideva skupino takoiimenovanih izbirnih predmetov katerih ključ izbora je morda v rokah konkretne katedre ali celo posameznega študenta, ki jih vpisuje. Okvirni načrt se lahko bolj ali manj prilagodi sprotim interesom študirajočih.

Podobno bi lahko ugotavljali za učne programe posameznih predmetov. Vendar je makro nivo izdelave učnega programa predmeta običajno zelo težko ločiti od mikro nivoja, ker je nosilec predmeta dejansko zelo avtonomen pri izdelavi in izpeljavi tega načrta. Na tem mestu je namreč zvezan gordijski voz, ki pritrjuje nekaj pravil znanosti in jo varuje pred eventualno profanacijo s strani „umazane prakse“. Hkrati pa je ta voz lahko tudi ščit za zapiranje neke „znanosti“, ki osamosvojena uvaja lasten pojem znanstvene herezije; zavestno sama sebi določa stopnjo profanacije.

Ostaja pa odprto vprašanje razmerja med učnim načrtom neke študijske smeri in učnimi načrti posameznih predmetov. Postavimo samo nekaj vprašanj: V kakšni meri učni načrt smeri vnaprej opredeljuje učni program predmeta? Ali obratno: že obstoječi učni načrti posameznih predmetov vnaprej opredeljujejo osnovo učnega načrta? Ali med nosilci predmetov obstoje komunikacijski kanali, ki omogočajo sprotno koordinacijo predavanj oziroma vaj med njimi?

Kasneje bomo govorili o neskladjih, ki so sledila lahko tudi zaradi neizkoriščenosti obstoječih ali neobstoječih komunikacijskih kanalov med šolami in družbeno skupnostjo, o razmerjih med zaposlovalci, oziroma sprejemalci v združeno delo in takoiimenovanimi kadri z visoko izobrazbo.

Posebej bi bilo zanimivo ugotoviti, kdo je vplival predvsem na vsebinsko plat in kdo predvsem na organizacijsko plat učnih načrtov (potem ko bi specifikirali obe plati). Priložena osnova in iz nje izvedene sheme formalnih komunikacijskih kanalov bi lahko služile kot pripomoček za ugotavljanje subjektov pa tudi načinov in neformalnih kanalov tega procesa. Prav tako bi lahko ugotavljali kateri izmed teh subjektov opravlja predvsem kreativno in kateri predvsem kontrolno funkcijo, oziroma eno preko druge, kateri izmed njih vpliva na oblikovanje učnega načrta bolj, kateri manj pogosto. Kateri se poslužuje direktnih, kateri manj direktnih komunikacijskih zvez, koliko formalnih kanalov imajo posamezni nivoji, subjekti — direktnih indirektnih.

Glede na to, da redni visoki študij ekonomsko pojmuje kot dolgoročno naložbo, bi morali biti zelo previdni pri naslanjanju na tekoče podatke o potrebah od neposrednih uporabnikov, ker niti ne vemo:

- kaj pri kadrih neke vrste je tako pomembnega, da jih uporabniki toliko potrebujejo — ali ni morda nastal defekt pri razporeditvi teh kadrov, ali gre morda za Parkinsonov zakon

- ali so pomembni zato, ker izredno dobro opravljajo funkcije, ki so jim normativno predpisane, ali pa ustrezajo le reprodukciji nekoga drugega ali pa sami sebe.

Glede na to, da bi sociološko vzeto, visokošolski študij moral biti prej „odraz dialektično pojmovane teorije“ kot „teorija odraza“, da ne bi smeli biti vnaprej tempirani kot teorija za odraz in reprodukcijo obstoječe socialne strukture, bi morali (ali res) tehtno pretehtati želje študentov za študij na določeni smeri. Kaj so to „želje“ za študij?

Takim pomislekom najbrž ni lahko ugovarjati, saj lahko služijo objektivizaciji spoznanj o procesih, ki potekajo znotraj teh ustanov. Interesov vsake posamezne od teh skupin: delavcev na VDO, študentov in uporabnikov namreč vedno ne bo lahko uskladiti. Komunikacijski cikel bo potekal znotraj vsake izmed teh skupin in med temi skupinami na univerzi in VDO na svetih. Komunikacijski cikel pri izdelavi učnih načrtov — eni najbolj zahtevnih nalog — na VDO skuša prikazati shema 1A.

Shema 1A prikazuje možne formalne komunikacijske kanale, ki potekajo od VDO sveta do različnih organizacijskih subjektov družb. skupnosti, tujih ustanov, posameznikov in organizacij znotraj njih in tudi do šol, ki so zainteresirane za sodelovanje. Te povezave so lahko direktne (delegatske) z eno izmed skupin v svetu ali pa s svetom VDO, VTO (druge formalne zveze) kot ce'oto.

OPOMBA: neprekinjene črte prikazujejo običajne formalne komunikacijske kanale, prekinjene s pikami pa delegatske kanale komuniciranja.

NEKAJ NAJPOGOSTEJŠIH VZVODOV NESPORAZUMOV IN NESKLADIJ MED VDO IN SUBJEKTI DRUŽBNE SKUPNOSTI

Visoke šole so pogosto odmaknjene od spoznanj o razmerah v sferi zaposlovanja na področju disciplin, ki so predmet njihove pedagoško znanstvene dejavnosti. Manjkajo jim sledeče informacije:

- delovna področja, ki jih opravljajo njihovi diplomanti
- način zaposlitve njihovih diplomantov
- kratkoročna in dolgoročna uporabnost različnih vrst posredovanega znanja

Kot smo že omenjali, je to od šole do šole zelo različno. Znanje, ki ga posredujejo šole v okviru določenih smeri-disciplin je lahko bolj ali manj predmet konjunktore. Šole z večjo tradicijo ali šole, ki so naslonjene na tradicionalne discipline manj težijo k strukturnem ali samo zelo navidez-nem prilagajanju trenutni strukturi povpraševanja, vsaj ne na tim. dodiplomski stopnji. Vzemimo naprimer dve fakulteti, ki kot kaže (morda obstajajo tudi še drugi razlogi poleg teh, ki jih navajam) različno razume-ta svoj položaj v konjunkturi: ekonomsko in pravno fakulteto. Povpraševanje po pravniki in ekonomistih je v zadnjih letih preraslo zelo optimistična pričakovanja. Vendar je način prilagoditve teh dveh šol kar se tiče učnih načrtov različen. Ekonomska fakulteta organizira vsaj dva široka rastra študijskih smeri — poslovni in ekonomski, ki se začneta deliti vsaj v 3. letniku (podobno je z VEKŠ). Prihaja pa tudi do pogostih spreminjanj učnega načrta. Za razliko od EF, pravna fakulteta sicer v 4. letniku uvaja vsaj 3 sklope izbirnih predmetov, ki ustrezajo najpogostejšemu načinu zaposlitve pravnikov: gospodarski, upravni pravosodni. Naziva pa sta, kot nam je znano le dipl. pravnik in dipl. ekonomist, ne glede na smeri, ki obstojijo. Zaposlovanje tako pravnikov kot ekonomistov pa je po podatkih za prejšnja leta zelo slabo povezano z usmeritvami, ki so jih med študijem izbirali. Pri ekonomistih gre celo za tim. nepravilno zaposlovanje — tj. na mestih, ki niso predvidena zanje. Njihovo omiljeno področje nepravilnega zaposlovanja je trgovina na drobno. Paradoks, ki ga označuje nestandar-diziranost področij dela pa je, da često lahko na istem delovnem mestu dela dipl. pravnik ali dipl. ekonomist, kar nam je poznano iz razpisov. Seveda se na tem mestu ne moremo spustiti v nobeno arbitrarno ocenjevanje obeh alternativ. Za obe fakulteti pa skorajda ne moremo trditi, da jim manjkajo podatki o načinu zaposlitve njihovih diplomantov niti kandi-datov za študij. (Morda pa se mora tudi tu ekonomija omejiti na plasma in ne na uporabo).

Za različna delovna mesta, ki jih opravljajo dipl. ing. elektrotehniko npr. na področju elektronike od analitično-raziskovalnega, vodstveno-upravnega in strokovno-operativnega dela ima Fakulteta za elektrotehniko organiziran enoten študij (ki je sicer idiferenciran na različna področja elektronike). Spet se nam postavlja vprašanje o pogojenosti takšnega načina prilagoditve.

Govorili smo že o „nepravilnem zaposlovanju“. Kje so razlogi za to, da se na delovnih mestih, ki so sistemizirana za eno vrsto strok zaposlujejo strokovnjaki druge stroke, če predpostavljamo, da so sploh sistemizirana po nekem sistemu racionalnosti, ki je lasten „učinkovitemu poslovanju“? Za kakšno zaposlovanje torej gre tedaj, ko zasedajo mesto dipl. pravnika diplomirani inženirji gozdarstva? Ali da na mestu „srednjega tehnika“ dela dipl. ing. Paradoks pa je lahko tudi v tem, da gre za previsokosistemizacijo glede na strukturo dela. Do največjih normativnih razkorakov pa pridemo, ko na mestu delavca z nižjo administrativno šolo najdemo npr. dipl. biologa. Vse te primere je možno največkrat najti tudi v obratnem vrstnem redu.

Kako naj se šole prilagajajo taki situaciji, še posebno v primerih kadar ta postane množična? Ali naj v upanju, da bodo njihovi diplomanti opravljali inovativno dejavnost v nekem Tozdu, kjer zaenkrat še ni pogojev za delovanje takega strokovnjaka, kljub temu delajo tako, kot da bo šel njihov diplomant v razvojni oddelek avtomatizirane tovarne? Ali pa so že s tem rešeni vsake skrbi v zvezi s kvaliteto diplomantov.

Odgovori na taka in podobna vprašanja bodo tem lažje našli svojo realizacijo, kolikor bodo najnovejše rešitve s pomočjo zakona o visokem šolstvu in sporazumov, statutih dejansko prinesle poleg formalnih postavitev komunikacijskih kanalov tudi dejanske pretoke informacij. Seveda tudi sam komunikacijski proces, ki bo že v samem začetku vključeval ozka grla in konfliktno situacije bo lažje obvladljiv, kolikor boljše bodo dejanske vzpodbude ekonomske in socialne narave.

Izdelava učnih načrtov, določitev naziva, ki ga dobi študent, ko diplo-mira po tem načrtu je bila do danes v mnogočem prepuščena nejasnim predstavam o pomenu teh dejavnosti šoli, uporabnikom pa tudi zakono-dajalcu. Raster disciplin-smeri, ki že obstaja, učni načrti, ki še obstajajo bodo tudi vnaprej močno pogojevali študijske sheme šol.

